

84/4

INFORMACE O CHARTĚ

L e d e n 1983

Dokument Charty 77 č. 1/83 /Nový mluvčí Charty 77 Jan Kozlík/...	1
Dokument Charty 77 č. 2/83 /Dopis min.vnitra Obzinovi o Ladislavu Lisovi/	1
Dokument Charty 77 č. 3/83 /Dopis St. úřadu pro věci církevní/..	2
Dokument Charty 77 č. 4/83 /Dopis dr.L.Štrougalovi; příloha: K diskusi o ekon.situaci v ČSSR/....	3
Sdělení VONS č. 314 /Případ Rostislava Polácha/	7
Sdělení VONS č. 315 /Jaromír Šavrda ve vazbě/	7
Sdělení VONS č. 316 /Mluvčí Charty 77 L.Lis ve vazbě/	8
Sdělení VONS č. 317 /Mikuláš Duray ve vazbě/	8
Dopis Aleny Lisové gen. prokurátorovi ČSSR	8
Žádost o milost adresovaná presidentu republiky příbuznými vězněných	9
Z dopisu Václava Havla	10
Dopis J. Hlaváčka mluvčím Charty 77	10
Odvolení podpisu Charty 77 /Stanislav Verinov/	11
Odpověď Radima Palouše Stanislavu Verinovi	11
Jaroslav Šabata: Pane kapitáne	12
Josef Zvěřina: Zadlužený život /K úmrtí dr. Růženy Vackové/....	19

Dokument Charty 77 č. 1/83 - nový mluvčí Charty 77 Jan Kozlík

V těchto dnech se měli ujmout povinností mluvčích Charty 77 nástupci. Jeden z dosavadních mluvčích, Ladislav Lís, byl však zatčen, byla na něj uvalena vazba a tak mu bylo policií znemožněno předat práci.

V této situaci se zbývající mluvčí, dr. Radim Palouš a Anna Marvanová, kteří s Ladislavem Lísom po celý rok pracovali, rozhodli, že svou práci předají, až se situace L. Lise vyjasní.

L. Lís zůstává i nadále mluvčím Charty 77. Protože však je ve vazbě, nastupuje za něj Jan Kozlík.

Praha, 9. ledna 1983

Dr. Radim Palouš
mluvčí Charty 77

Anna Marvanová
mluvčí Charty 77

Jan Kozlík
mluvčí Charty 77

Rudolf Battěk, Václav Benda - mluvčí Charty 77, t. vězněni.

x x x x x x x x x

Životopis Jana Kozlíka

Narodil se 4.1.1946 ve Mšeně u Mělníka. Po vyučení elektromontérem vystudoval průmyslovou školu elektrotechnickou. V roce 1968 začal studovat na Komenského bohoslovecké fakultě, odkud byl ve IV. ročníku vyloučen z politických důvodů na nátlak ministerstva kultury. Od té doby pracuje jako revizní technik v jednom pražském stavebním podniku.

Byt: Praha 6, ul. Pionýrů 69, tel: 351-99-65

x x x x x x x x

Dokument Charty 77 č. 2/83 - Dopis min. vnitra Obzinevi o Ladisl. Lísovi

Pane ministře,

dne 5. ledna 1983 zadržely orgány Severočeského kraje, spadající pod Vaši pravomoc, Ladislava Líse, provedly v jeho objektu domovní prohlídku a obvinily ho z pobuřování podle § 100/1a tr.z. Podle znění příslušného paragrafu lze takové obvinění uplatnit jen tehdy, jestliže někdo pobuřuje /nejméně dvě osoby/ "z nepřátelství k sou. státnímu zřízení naší republiky". Známe dobře smýšlení i způsob vyjadřování Ladislava Lise a jsme pevně přesvědčeni, že žádné své event.připomínky a kritické soudy ke společenské, politické či ekologické situaci v naší vlasti neučinil z nepřátelství, nýbrž s umysly prospět celému našemu společenství. V tomto smyslu působil také v roce 1982 jako mluvčí Charty 77.

Vyhľáška 120 z 10.5.1976, podepsaná ministrem zahraničních věcí ing. B. Chnoupkem, o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech, schváleném 11.11. 1975 FS za předsednictví A. Indry a ratifikovaném presidentem republiky dr. Gustávem Husákem, deklaruje v čl. 19, že "každý má právo zastávat svůj názor bez překážky" a že "každý má právo na svobodu projevu", což zahrnuje svobodu vyhledávat, přijímat a rozšiřovat myšlenky všeho druhu, bez ohledu na hranice, ať užně, písemně nebo tiskem. Článek 19 sice připouští ev. omezení "k ochraně státní bezpečnosti nebo veřejného pořádku, nebo veřejného zdraví nebo morálky", což je plný výčet případů event. omezení/, avšak žádné zásahy v tomto směru nesmějí likvidovat základní smysl příslušného článku přijatého Paktem. V čl. 2 ostatně přijali zástupci naší republiky i zá-

vazek respektovat deklarovaná práva a zajistit jejich uplatnění pro všechny jednotlivce, a to tak, že stát podnikne nutné kroky, "aby byla uplatněna práva uznána v Paktu". Protože se v bodu 3 čl. 2 Paktu stát zavázal, že zajistí, aby se kterékoliv osobě dostalo v duchu přijatých občanských práv ochrany, obracíme se na Vás, pane ministře, abyste tuto ochranu uplatnil v případě L. Lise.

Ustanovení § 100 tr.z. navazují dle Komentáře z r. 1980 na ustanovení § 98. V Komentáři k tomuto paragrafu se tvrdí, že pro posuzování podobných případů rozhodují další okolnosti, zejména "vnitřní a mezinárodní situace v době činu". Je to právě mezinárodní situace, která spolupůsobila naše překvapení, když jsme se dozvěděli o zadržení a obvinění L. Lise, neboť v témže 1. týdnu 1983 zasedali v Praze nejvyšší představitelé Varšavské smlouvy a schválili a zveřejnili deklaraci, v níž se znova zdůrazňují Helsinské dohody a výslově se uvádí i oblast humanitární - tj. oblast zahrnující dohody o lidských a obč. právech.

Ještě musíme, pane ministře, připomeneout i další humanitární zřetel. L. Lise je vážně nemocen. Trpí astmatickými záchvaty a v poslední době kašlal krev. Je otcem dvou malých dětí. Martin ještě nechodí do školy, Kateřina je žákyní 6. třídy základní školy. Invalidní příjem L. Lise je nízký, přivydělával si proto jako domácí dělník svařeváním polyetylénových sáčků. V roce 1982 se na něj soustředila vyděračská akce neznámých teroristů, kteří požadovali vysoké částky peněz pod pochvalu, že připraví jeho děti o život. L. Lise čeli doposud všem těmto životním těžkostem se statečnou přimostí, stále si zachovával optimistickou důvěru a otevřenosť.

Obracíme se na Vás, pane ministře, abyste v této záležitosti zasáhl a aby bylo obvinění proti L. Lisevi zrušene.

Praha, 10. ledna 1983

Dr. Radim Palouš
mluvčí Charty 77

Anna Marvanová
mluvčí Charty 77

Jan Kozlík
mluvčí Charty 77

x x x x x x x x x x

Dokument Charty 77 č. 3/83 - Dopis St. úřadu pro věci církevní

Ing. Vladimír J a n k ū
St. úřad pro věci církevní
nábř. kapitána Jaroše 4
P r a h a l

Obracíme se k Vám v prvních dnech letošního roku, který přinesl změnu i ve vedení Vašeho úřadu. Píšeme Vám s nadějí, že tentokrát najdeme sluch a dobrou vůli.

Během šestileté existence se neformální společenství občanské aktivity Cahrta 77 nejdennou obrátila na Váš úřad s podněty k nápravě nezákonnénosti. Jen právě v uplynulém roce jsme např. dne 10.3. upozornovali na porušování zákonů v oblasti nábož. života, zejména katolické církve, a dne 8.7.1982 jsme Vašemu úřadu podávali rozklad k § 178 - maření státního dotoru nad církvemi. Výklad zejména tohoto paragrafu neodpovídá přijatým paktům o obč. právech, které stoupily u nás v platnost. Zároveň Vás upozornujeme na okolnost, že mimo jiných je vězněno několik čs. duchovních, kteří byli odsouzeni pouze za své názory, jako např. František Lízna, Stefan Javerský a Rudolf Smahel.

Chceme věřit, že už některé dosavadní události letošního roku jsou začátkem cesty k uskutečnění závazků, které přijala čs. vláda schválením obou paktů z Helsinek a jejich vtělením do čs. zákonodářství. Pokud byste neměl k dispozici naše shora uvedené dokumenty, které jsme poslali Vašemu úřadu, rádi Vám je předáme znova.

Praha, 10. ledna 1983

Dr. Radim Palouš
mluvčí Charty 77

Anna Marvanová
mluvčí Charty 77

Jan Kozlík
mluvčí Charty 77

Dokument Charty 77 č. 4/83 - Dopis dr. L. Štrougalovi: příloha: K diskusi o ekonomické situaci v ČSSR

Pane předsedo federální vlády,

obracíme se na Vás, abychom důrazně upozornili na varovné trendy v našem národním hospodářství. Rozbor, přiležený k tomuto dopisu, se opírá o údaje, zveřejněné např. ve Statistické ročence. Celková povaha ekon. vývoje v ČSSR se však s pre širokou veřejnost interpretuje v "růžovějších barvách" - především tak, že podstatné, varovné skutečnosti jsou zastírány neřešícím optimisticky znějícím obalem ekonomicky málo významných poukazů.

Když před 20 lety došlo v poválečném Československu poprvé k poklesu užitého národního důchodu, byl tento pekles ve srovnání s rokem 1981 jednak menší, jednak jsme tehdy nebyli za světem tak techniky zaostali, jednak jsme nebyli v cizině tak zadluženi. Pekles v roce 1963 znamenal určité překvapení, neboť předcházející uspěšná fáze našeho extenzivního ekon. rozvoje skončila poměrně rychle a bylo proto - jak ukázaly diskuze a analýzy - nutno přejít k fázi intenzivní. Naproti tomu pokles národního důchodu v roce 1981 bylo možno již léta předvídat, protože v posledních letech se naše ekon. trendy vyvíjely od desíti k pěti a v roce 1981 již k minus pěti. V roce 1982 přetrávala většina nedostatků a krizových jevů, které se projevily v roce 1981. Plánovaný růst národního důchodu byl jen o 0,5%, což je méně než ve velkém počtu západních průmyslově vyspělých států, které samy přiznávaly svou hlubokou ekonomickou krizi.

Po peklesu růstu nár. důchodu v roce 1963 - a je nutno přiznat, že z přímého podnětu tehdejšího prezidenta republiky Antonína Novotného - byla otevřena svobodná a široká diskuze o jeho příčinách a o prostředcích k jeho překonání. Již v druhém roce /1965/ se začel národní důchod zvětšovat a v dalším roce vzrostl o 11%. Dnes je taková diskuze o příčinách současných krizevých jevů a o nutných opatřeních k jejich překonání téměř tabu.

Na závažnost ekonomické situace upozornila Charty 77 naposledy před rokem, v únoru 1982, v souvislosti se zdražením některých potravinářských výrobků /dokument č. 6/82/.

Další osudy našeho nár. hospodářství potvrdily oprávněnost těchto upozornění. Dnes - po roce - máme další četné důvody znova připomenout nebezpečí, že krizové jevy z roku 1981 se budou v dalších letech opakovat, nebo se i zhorší. Skutečně pozitivní řešení je prakticky nemožné bez otevřené diskuze, která by dala příležitost k účasti v řešení specialistům - tedy i těm, kterým je v současnosti zneužíváno profesionálně využívat své kvalifikace.

Obracíme se proto na Vás, pane předsedo, a na všechny odpovědné pracovníky, aby byl zajištěn prostor takové veřejné rozpravě.

Praha, 22. ledna 1983

Dr. Radim Palouš
mluvčí Charty 77

Anna Marvanová
mluvčí Charty 77

Jan Kozlík
mluvčí Charty 77

Příloha: K diskusi o ekon. situaci ČSSR
Na vědomí: Federálnímu statistickému úřadu
ČTK Praha

K DISKUSI O EKONOMICKÉ SITUACI V ČSSR

V posledních letech trvala klesala společenská produktivita práce, rostly disproporce a nerovnováhy, až - poprvé po 20 letech - se národní důchod snížil pod úroveň předcházejícího roku.

Zivotní náklady se v roce 1981 oproti roku 1980 opět zvýšily. Reálné mzdy se zvýšily o necelé 1 procento, ale byly přesto nižší, než v roce 1978. Reálná osobní spotřeba na 1 obyvatele byla rovněž nižší než v roce 1978. Nerealizovatelná kupní síla se opět zvýšila. Nominální příjmy obyvatelstva stoupaly totiž o 2,6%, zatímco

výroba spotřebních předmětů stoupala jen o 2,3% a maloobchodní obrat stoupal dokonce jen o 1,5%, přičemž u prům. spotřebního zboží jen o 0,6%. Na vznik inflačních tlaků ukazuje i te, že plánovaný poměr mezi růstem mezd a produktivity nebyl dodržen. V průmyslu vzrostly totiž nominální mzdy pracovníků o 1,8%, ačkoli produktivita vzrostla jen o 1,9%, což je méně než v roce 1980 /2,6%/ . Ve stavebnictví vzrostly nominální mzdy v roce 1981 oproti roku 1980, ačkoli produktivita byla dokonce nižší než v předcházejícím roce /-0,8%/ . Prohloubila se neregistrována na spotřebním trhu, neboť rychleji než hmotné zdroje rostlo jak oběživo /+4,1%/ , tak vklady na knížkách /+5,9%/ a provozní úvěry /+5,7%/ .

Počet bytů odevzdaných v nových budovách investorům se v roce 1981 oproti r. 1980 snížil o více než 26 tisíc - tj. o 31%, byl dokonce nižší než v r. 1975 o více než 32 tisíce. Čistý přírůstek bytů v r. 1981 proti r. 1980 se snížil o více než 19 tisíc bytů - tj. o 19%. Byl dokonce nižší než v r. 1975 o 44 tisíce bytů, tj. o 35%.

Výživa obyvatelstva z hlediska nejdůležitějších výživných látek se v posledních letech trvale zhoršovala. V r. 1980 oproti r. 1975 byla nižší energetická hodnota, bílkoviny, vápník, železo, vitamíny A, B₁, B₂, C. Další citelné zhoršení nastalo v roce 1982 /za 11 měsíců/, kdy proti r. 1981 se nákup masa snížil o 8,2%. Pro rok 1983 se plánuje spotřeba masa na osobu nižší o 6,2%, než byla v roce 1981.

V sociálním zabezpečení primárné měsíční starobní důchody v r. 1981 se zvýšily o 21 Kčs, invalidní důchody o 23 Kčs a vdovské o 3 Kčs.

Ve zdravotnictví se počet lůžek v nemocnicích prakticky nezvýšil. Kojenecká úmrtnost byla v r. 1981 u nás vyšší než ve všech vyspělých kapit. státech, někde dvojnásobně. V porodnicích v r. 1981 klesl počet lůžek o 22%, počet přijatých rodiček o 10%. Rovněž v kojeneckých státech se v r. 1981 ukazatelé zhoršily.

Zhoršená životní úroveň, včetně přetravávajících a rostoucích nedostatků na spotřebním trhu a ve službách, byly v r. 1981 jen tou malem, viditelnou částí ledovce nad vodní hladinou. Tu větší část - skrytu - představovaly komplexní krize jevy. Např. v r. 1981 proti r. 1980 byla absolutně nižší jak tvorba národního důchodu, tak i to, co zbylo z národního důchodu k dispozici pro použití v ēr. hospodářství. V roce 1981 nejenže byla společ. produktivita práce nižší než v r. 1980, ale bylo nutno splácet zahraniční dluhy a platit velmi vysoké úroky v tvrdých měnách, neboť de r. 1980 jsme se v posledních letech v cizině zadlužovali čili žili na úkor budoucnosti, nad poměry.

Užitý národní důchod byl v r. 1981 proti r. 1980 ve stálých cenách nižší o 19,7 miliard Kčs - tj. o 4,5%. V běžných cenách byl nižší dokonce o 23,5 miliard Kčs - tj. o 5%. Proto i akumulace v r. 1981 byla nižší proti r. 1980 o 33,1 mil. Kčs - tj. o 27%.

Ačkoli vybavenost pracovníků stroji a zařízeními se každoročně zvyšovala - v r. 1981 proti r. 1980 o téměř 6% a proti r. 1975 o 34% - účinnost strejů a zařízení klesala jak v průmyslu, tak ve stavebnictví a zemědělství, a to v r. 1981 o 5,5%, tj. rychleji než předtím - a byla o 16,5% nižší než v r. 1975. Při poklesu společ. produktivity práce se zvýšila i materiální náročnost v přepečtu na národní důchod. V r. 1981 dále vzrostly nadmerně /umrtvené/ zásoby, a zpomalila se jejich obrátka. Směnnost v průmyslu zůstala v r. 1981 na úrovni r. 1975.

Realizační výstupy ze státního plánu technického rozvoje se v r. 1981 proti r. 1980 snížily o 14%. Ubylo tech. pracovníků, zatímco počet administrativních pracovníků vzrostl. Přijmy z prodeje našich licencí se v r. 1981 proti r. 1980 snížily o 38% a byly nižší dokonce proti r. 1975. Pro naši příští technickou úroveň je trpkým faktorem, že nákup licencí v r. 1981 proti r. 1980 byl nižší o 68% a byl dokonce nižší než v roce 1975.

Růst naší průmyslové výroby v období 1975 až 1981 lze charakterizovat srovnáním s USA, které byly v tomto období v hluboké hosp. krizi s vysokou nezaměstnaností. Překvapí asi, že vývoj byl stejný, resp. horší. V těžebním průmyslu vzrostla naše výroba o 12% /v USA o 26%/ . Ve zpracovatelském průmyslu vzrostla naše výroba o 29% /v USA rovněž o 29%/ . Podebný obrázek je při srovnání roku 1981

oproti r. 1980 - vše podle naší úřední Stat. roč. 1982. Hrubá průmyslová výroba vzrostla v r. 1981 o 2,1%, produktivita na 1 pracovníka jen o 1,9%. Pekleslá výroba tuhých paliv /tmp/, válcevaného materiálu a ocelových trubek /t/, plechěho skla /m/, vlnařské tkaniny /m/, kožené obuví /ks/, osobních aut.

Struktura výroby je 68% výrobních prostředků a jen 32% spotřebních předmětů. Železná koncepce naší výroby nás stále tlačí ke dnu: jsme na osobu /za Belgii/ na 1. místě světového žebříčku ve výrobě jak surového železa, tak i oceli. Ve spotřebě oceli na obyvatele jsme na 1. místě ve světě.

Ve stavebnictví se objem stavebních prací provedených vlastními pracovníky stavebních pedagogů v r. 1981 oproti r. 1980 snížil o 1,8%, snížil se rovněž objem prací provedených podle dodavatelských smluv, přičemž v investiční výstavbě se snížil o 1,6%. Ačkoli produktivita stavebních dělníků se snížila, jejich nominální mzdy vzrostly.

Investice byly v r. 1981 oproti r. 1980 nižší o 7 miliard Kčs, tj. o 4,6%. Nižší byly jak stavební práce, tak dodávky strájů a zařízení. Základní prostředky, získané investiční výstavbou, byly v r. 1981 proti r. 1980 nižší o 7,4 miliard Kčs. Dekončených staveb s rozpočtovými náklady nad 2 miliony Kčs bylo v r. 1981 proti r. 1980 méně o 329 staveb, vyjádřeno v hodnotě: méně o 2,8 miliard Kčs, tj. o 4,8%. Zanedbávání ekologických investic je asi neomluvitelné. Jen za léta 1976-1980 se zvýšilo znečištění našich řek a potoků v českých zemích o 38%. Výstavba čistíren a odpadních vod je nedostatečná, žijeme na úkor budoucnosti. Rovněž restou škody z emisí úhynem lesů a snižováním úrodnosti půdy.

V zamědělství se vybavení stroji v r. 1981 podstatně zhoršilo. Proti r. 1980 klesly dodávky kolových traktorů v r. 1981 o 1 353, tj. o 23%, dodávky obilních kombajnů o 31%. Celkové počty zem. strojů klesly koncem r. 1981 proti konci roku 1980 u traktorů, obilních kombajnů, u traktorevých pluhů a traktorevých žacích lišt a plešek, u sečích strojů a rádkovacích žacích strojů, sklizečích řezaček, sklizečů Bramber, lnu a řepy /pro oddělenou sklizen/. Počty těchto strojů jsou koncem r. 1981 nižší než v r. 1975. Jen sklizečů Bramber je o něco málo více. V r. 1981 a rovněž po r. 1969 byly naše hektarové výnosy u obilevin i brambor ve srovnání s NSR, která má podobné půdní podmínky a podobné podmínky atmosférické jako Československo, podstatně nižší /u obilevin asi o 15%, u brambor téměř poloviční/.

V zahraničním obchodu jsme v r. 1981 proti r. 1980 snížili dovoz z vyspělých kapit. států, i z asijských a afrických rozvojových zemí. Schedek v bilanci zahr. obchodu jsme měli se sov. státy ve výši půl miliardy Kčs fco, v čemž je zahrnut schedek se Sovětským svazem ve výši jeden a půl miliardy. Schedek jsme měli i s vyspělými kapit. státy. Jestliže přesto jsme skončili celkovým přebytkem 1,4 mld Kčs fco, pak jsme toho dosáhli především proto, že s rozvojovými asijskými a africkými zeměmi jsme dosáhli přebytek vývozu ve výši 4,8 mld. Kčs fco. Blížší údaje o charakteru tohoto přebytku nebyly publikovány.

V r. 1981 se proti r. 1980 dále zhoršila naše situace ve vývozu i dovozu. Ceny námi dováženého zboží stoupaly více než ceny zboží, které vyvážíme. Za stejný fyzický dovoz jako v r. 1980 jsme museli v r. 1981 vyvézt o 4,2% více. Např. za téměř stejně množství dovezené řepy jako v r. 1980 jsme zaplatili v r. 1981 téměř o 30% více. Naopak za téměř stejný počet vyvezených nákladních automobilů jsme dostali téměř stejnou částku.

R O K 1982

Plánovaná společenská produktivita práce nebyla dosažena, ačkoli byla stanovena velmi nízko. Kvalita celé řady výrobků zůstala již řadu let na stejné úrovni nebo se jen nepatrně změnila. Tyto výrobky jednak znamenají v investiční výstavbě zastaralé řešení, jednak sortiment výrobků pro vnitřní trh v mnoha oborech neodpovídá poptávce obyvatelstva. Nejhorší pak je, že se ztrácí schopnost konkurence na náročných světových trzích. Podíl hodnoty nových výrobků na celkové

prům. výrobě byl jen o 16% a navíc jen 1/4 z nich dosáhla I. kvality. Podíl výrobků I. kvality na celkovém objemu prům. výroby byl jen 11%. Expertní výkonnost zejména do nesoc. států se proto nezvýšila v plánovaném rozsahu. Naopak v zahr. obchodě s nesoc. státy /za I pol./ nastal pokles obratu o 5,6%. Nebyl splněn státní plán výzkumu a vývoje ve vědecko-technickém rozvoji, ani realizace jeho výsledků v praxi.

Plánované úspory paliv a energie nebylo dosaženo. Přes veškeré ekonomické a politické akce klesla energetická náročnost výroby národního důchodu jen o 0,6%. Rovněž plán snížení měrné spotřeby kovů ve strojírenství nebyl splněn. Proti plánovanému záměru opět stouplo počet výrobní spotřeby na společenském produktu. Nadměrné zásoby opět dál rostly a obrátku zásob místo plánovaného zrychlení se naopak zpomalila. Přírůstek zásob proti plánu byl více než dvojnásobný.

Počle uveřejněných pedrobných dat za tři čtvrtě roku 1982 pokračovala – podobně jako v r. 1981 – zpomalená dynamika, resp. stagnace nár. hospodářství. V průmyslu se průměrná denní výroba zvýšila jen o 0,8% a produktivita živé práce jen o 0,7%. Přitom plán výroby neplnilo 23% podniků. Méně příznivé bylo především plnění předepsaných ukazatelů pro komplexní hodnocení podniků.

Objem stavební výroby byl proti leňsku nižší o 4,6%. Plány nesplnilo 55% podniků. Průduktivita práce se snížila o 3,5%. V I. pololetí se nepodařilo dosáhnout obratu ve snížování nákladovosti, ve zvyšování rentability; ani decilit zdravého poměru mezi vývojem mezd a produktivitou práce. Nebyl splněn plán dokončování staveb, ani nebylo dosaženo plánovaných uspor paliv, energie, základních stavebních materiálů a plánované nákladovosti a rentability. Např. plánovaný zisk nesplnilo 62% podniků. Trvala rezptylenost na velký počet rozestavěných staveb. Nepodařilo se zastavit pokles výkonnosti, nesplnil se ani objem, ani struktura. Z plánovaného počtu 39 prioritních investic, které měly být uvedeny do provozu v I. pololetí 1982, jich bylo předáno jen 23, tj. 59%. Do zkušebního provozu v I. pololetí bylo předáno jen 22% z celoročního plánu.

Za 3/4 roku 1982 byl objem vývozů i dovozu do nesoc. států nižší než v témže období roku 1981.

V zemědělství nebyl v I. pololetí splněn plán nákupu jatečných zvířat a mláďat. Výroba masa se v tomto období ve srovnání se stejným obdobím 1981 snížila o 8,2%. Celostátní průměrný denní přírůstek ve výkrmu u skotu byl totiž proti leňsku nižší o 9%, u prasat byl nižší o 2%; dojivost byla nižší o 1,2% a snuška vajec nižší o 1,8%.

Na vnitřním trhu nebyly za 3/4 roku splněny plánované záměry ve zlepšování struktury nabídky. Nebyl splněn plán maloobchodního obratu z prodeje prům. spotřebního zboží, protože trvala nízká nabídka tohoto zboží. Inflační tlaky a nerealizovatelná kupní síla se v I. pololetí 1982 zvýšily. Celkové příjmy obyvatelstva se zvýšily o 3,4%, zatímco z hlediska jejich krytí maloobchodní obrat, se zvýšil jen o 2,5% a tržby za služby obyvatelstvu nominálně jen o 2%, reálně jen o 1,7%. Přírůstek hotovostí a vkladů na vkladní knížky byl v r. 1982 opět rychlejší než tvorba zdrojů pro jejich hmotné krytí. Za 8 měsíců r. 1982 byl vyšší než za celý rok v období po roce 1978.

Dosud uveřejněná fakta o roce 1982 ukazují, že disproporce a nerovnováhy se spíše prohlubují, že bude přetrvávat spíše stagnace než dynamický ekon. rozvoj; resp. že hrozí obdobně pokles, jak se již zretečně projevil v r. 1981, jak jej ukazuje Statistická ročenka 1982.

X X X X X X X X X

Sdělení VONS č. 314 - Případ Rostislava Polácha

Rozsudkem okr. soudu v Gottwaldově ze dne 8.8.1982, sp.zn. 2T 181/81, potvrzeným usnesením kr. soudu v Brně ze dne 27.9.1982, zn. 3 To 337/82, byl odsouzen Rostislav Polách, nar. 18.6.1956, dělník JZD Březávky, bytem Gottwaldov, Kotěrova 859. Soud ho uznal vinoum tr. činem výtržnosti podle § 202 tr.z. a tr. činem ubližení na zdraví podle § 221/1 tr.z.

Jednalo se o to, že koncem roku 1980 a začátkem r. 1981 docházelo v Gottwaldově k přepadům s ubližením na zdraví osamělým ženám. Rostislav Polách byl za tyto trestné činy odsouzen k trestu odňtí svobody na dobu 10 měsíců a k náhradě škody státu ve výši 506,-Kčs, především na základě svědeckých výpovědí tří poškozených žen.

Rostislav Polách ve své obhajobě, v odvolání proti rozsudku a v podnětu ke stížnosti pro porušení zákona uvádí skutečnosti, které značně zpechyňují věrohodnost zmíněných svědec. Uvádí, že svědkyně bezprostředně po přepadení popisovaly pachatele jako muže vyšší a silnější postavy se světlými vlasy /on sám měří 175 cm/. Nelze také přehlídnout, že svědkyně původně neuváděly tak výrazný fyzický znak, jakým je knír a vousy, které on má. Polách dále namítá, že rekognice neproběhla podle § 93 tr.z., zejména že nebyla zachována zásada, že svědek má osobu nejprve poznat a teprve potom rozpozнат mezi jinými podebnými. V jeho případě ho svědkyně popisovaly zhruba až za týden po provedení rekognici, a to dokonce tak, že byl fyzicky přítomen v místnosti, kde byl sepisován protokol se svědkyněmi. Kromě toho vyšetřovatelé ještě před rekognici ukázali svědkyním jeho fotografií.

Další Poláchova námitka spočívá v tom, že jednoznačné alibi, které má pro jeden ze dnů, kdy došlo k přepadení /14.1.1981/ soud nevezal v úvahu s odůvodněním, že svědek je nevěrohodný, protože to je jeho známy. Rovněž nebyl zkoumán psychický stav obviněného, ačkoli povaha trestné činnosti /bezdůvodné násilí na ženách/ sama ukazuje nutnost psychiatrického zkoumání.

12.11.1982 nastoupil Rostislav Polách výkon trestu v I.NVS. R. Polách je ženatý a má malé dítě.

16.1.1983

VONS

Sdělení VONS č. 315 - Jaromír Šavrda ve vazbě

Ve sdělení č. 310 jsme informovali o domovní prohlídce a vzetí do vazby dr. Jaromíra Šavrdy dne 24.9.1982. Během podzimu proběhla v Sestravě a okolí řada výslechů jeho přátele a známých. 23.11.1982 proběhlo seznámení s výsledky vyšetřování. Z tr. spisu vyplývá, že dr. Šavrda je stíhan pro tr. čin pobuřování podle § 100 tr.z., jehož se měl dopustit tím, že opsal poemu A. Tvardovského "Forkin na onom světě", že opsal svoje básně "Historické reminiscence" a ještě jedno literární dílo. Pro své básně byl dr. Šavrda již jednou potrestán v roce 1979. Co se týče poemy Tvardovského - opis byl pořízen z knihy, vypůjčené z veřejné knihovny /potvrzení knihovny, že se tato kniha půjčuje, je přileženo ke spisu/. Opis Tvardovského vyšetřovatel charakterizoval jako hanobení Sovětského svazu.

Dr. Jaromír Šavrda je těžce nemocen. Základní diagnóza je "nefritida s možnou spec. etiologií". Jeho hlavní potíží je disurie a bolesti v lýtkačích, zhorašované postupující peruchou krevního oběhu. Při neléčení hrozí nekróza a případně nutnost amputace dolních končetin. J. Šavrdy ve vazbě zhubl o 14 kg. Nebylo mu povolené lehnout si během dne. Před uzavřením spisu byl hospitalizován ve vězenské nemocnici sv. Anny v Brně a nyní je ve vězenské nemocnici na Pankráci.

26. ledna 1983

VONS

Sdělení VONS č. 316 - Mluvčí Charty 77 Ladislav Lis ve vazbě

Dne 5. ledna 1983 bylo proti dr. Ladislavu Lisovi, mluvčímu Charty 77 a členu VONS zahájeno trestní stíhání pro tr. čin pobuřování dle § 100/la tr.z. Týž den byla u L. Lise provedena domovní prohlídka jak v jeho pražském bytě, tak v místě jeho předchozího bydliště /přechodného/ v Sosnové-Pekle u České Lípy, a byl vzat do vazby. Vyšetřovatel npor. Havlas jej viní z toho, že pobuřoval nejméně dvě osoby tím, že seznámil s tiskovinami a jinými materiály pobuřujícího charakteru které byly v srpnu 1982 zajisteny u manželů Charvátevých z České Lípy a o nichž podali svědeckou výpověď jak manželé Charvátovi, tak manželé Erenovi, rovněž z České Lípy. Dále byl L. Lis obviněn z přečinu podle § 3/la zák. 150/69 Sb. za to, že "v místě přechodného bydliště má na loupance kukuřici, která pochází pravděpodobně z polí velkovýkrmene Zákupy, hospod. Ramě, kterou používá pro krmení svého hospod. zvířectva, přičemž byly viděny zatím nejméně dva pytle této kukuřice v hodnotě nejméně 100,- Kčs."

L. Lis se narodil 24.4.1926, jako invalidní důchodce je zaměstnán ve VD invalidů MBTA Praha, je ženatý a má dve děti. V roce 1979 byl 7 měsíců ve vyšetřovací vazbě pro obvinění z tr. činu podvrácení republiky /§ 98/1,2ab/ a toto trestní stíhání nebylo zastaveno.

26. ledna 1983

VONS

Sdělení VONS č. 317 - Mikuláš Duray ve vazbě

Dne 12.11.1982 byl obviněn z tr. činu podvrácení republiky podle § 98 odst. 1,2b tr.z. a vzat do vyšetřovací vazby. RNDr. Mikuláš Duray geolog podniku Doprastav v Bratislavě. Dr. Duray je maďarské národnosti a byl znám svým aktivním zájmem o dodržování občanských práv, zejména práv maďarské menšiny na Slovensku. Tr. stíhání bylo proti němu zahájeno již v červnu 1982 /bez uvalení vazby/ pro údajný čin pobuřování /§ 100 tr.z./ V bytě M. Duraye byly provedeny dvě domovní prohlídky: 1. v červnu a 2. dne 10.11.1982, po níž byl zadržen.

Adresa RNDr. Mikuláše Duraye: Jaskový rad 151, Bratislava

Adresa vazby: Věznice Bratislava, PÚ 1, sehr. 1077, Bratislava

V Praze dne 26.1.1983

VONS

x x x x x x x x x x x x

Dopis Aleny Lisové generálnímu prokurátorovi ČSSR

Pane generální prokurátoru,

několik znepokojujících okolností mne nutí obrátitse na Vás s vážnými obavami a s naléhavým dotazem - kde je můj muž.

Na Ladislava Lise byla uvalena vazba dne 7.1.1983. Protože při odchodu z domova sebou nic neměl, poslala jsem na adresu, kterou mi písemně sdělil okr. prokurátor V. Vaněk, balíček se základními hygienickými potřebami. Balíček se však vrátil beze slova vysvětlení. Poslala jsem jej tedy znova, ale právě se opět vrátil s poznámkou "Jmenovaný není u zdrojšího utvaru".

Dne 21.1.1983 mi pošta oznámila, že má pro mého muže doporučenou zásilku do vlastních rukou ze dne 17.1.1983 z českolipské prokuratury, která vzala mého mužeho vazbu a za 12 dní poté, co byl zadržen, sama nevěděla, kde vlastně je. Také obhájce neměl ještě možnost manžela navštívit.

Dne 17.1.1983 jsem Vás, pane prokurátore, žádala, abyste dal po-kyn k propuštění mého muže z vazby s ohledem na jeho nedobrý zdravotní stav a také proto, že svědkové k jeho případu již byli vyslechnuti a provedena u nich domovní prohlídka již v lounském srpnu - tedy před pěti měsíci. Na svůj dopis jsem nedostala žádnou odpověď. Tyto neblahé okolnosti nasvědčují tomu, že okresní prokurátor, který má mít dohled nad vazbou mého muže, sám neví, kde L. Lis je. Jak víte, v lounském létě vy-hrožovala dosud neodhalená skupina teroristů mému muži a mně zavraždě-ním obou dětí.

Všechny tyto akutečnosti jsou tak vážné, že Vás musím požádat, pane generální prokurátore, abyste zjistil, kde vůbec je můj muž, v jakém je stavu a aby mi byla o tom podána spolehlivá zpráva, ev. abych mohla svého muže navštívit a sama se přesvědčila, co s ním je.

V Praze dne 27. ledna 1983

Alena Lisová

Praha 8, Šíšková 1228

EXPRES

Na vědomí: min. spravedlnosti, fed. min. vnitra, FS, okr. prokuratura Č. Lípa

x x x x x x x x x x x

Žádost o milost adresovaná presidentu republiky příbuzným vězňených

Pane presidente,

v době, kdy se většinu rodin připravuje na společné prožití vánocních svátků, obracíme se na Vás s žádostí o udělení milosti našim synům a manželům, etcům našich dětí, kteří již poněkolikáte budou prožívat vánocní svátky odlehčení od svých rodin v různých nápravně výchovných zařízeních v ČSSR. Jsou to tito odsouzení:

Ing. Rudolf Battěk /nar. 2.11.1924/, NVÚ Opava

Dr. Václav Benda /nar. 8.8.1946/, PS 116, 435 34 Libkovice

Ing. Zbyněk Čeřovský /nar. 13.7.1931/ úsek 1/1 PS 335, 306 35 Plzeň 1

Jiří Grunstorád /nar. 21.9.1952/, PS 10/C, 463 13 Liberec 23

Václav Havel /nar. 5.10.1936/, úsek 1/2/A, PS 335, 306 35 Plzeň 1

Michal Hybek /nar. 9.10.1957/, úsek 1/1/B, PS 335, 306 35 Plzeň 1

Ing. Jan Litomiský /nar. 10.8.1943/, úsek 3/1, PS 335, 306 35 Plzeň 1

František Lízna /nar. 11.7.1941/, úsek 3/1, PS 335, 306 35 Plzeň 1

Petr Pospíchal /nar. 16.4.1960/, úsek 3/2, PS 335, 306 35 Plzeň 1

František Stárek /nar. 1.12. 1962/, PS 60/D2, 261 15 Příbram 1

Pane presidente, víme, že máte možnost udělit individuální milost a do-vědeme si představit, co by pro nás všechny znamenala. Doufáme proto, že této naší žádosti o milost vyhovíte.

V Praze dne 24. prosince 1982

Podpisy na přiložených listech:

Dagmar Battěková

dr. Kamila Bendová

Libuše Čeřovská

Františka Grunstorádová

Olga Havlová

Blanka Hybková

Božena Litomiská

Marie Líznová

Marie Adámková

Marcela Stárková

x x x x x x x x

Z dopisu Václava Havla ze dne 30.1.1983

Minulou neděli, 23. ledna kolem 3 hod. odpoledne mne náhle a opravdu se zvláštní nárazevostí přepadla nemoc, dík které jsem byl hned v pondělí ráno přijat na ústavní ošetřovnu a pak v pátek - po jakém slobitím dohadování - převezen sanitkou sem - t.j. - do pankrácké nemocnice. První dny až do včerejška byly hrůzné. Měl jsem tak vysokou horečku, že jsem se třásl a se mnou se třásala celá postel. Hrudník, záda, kříž a ramena mne bolely tak, že jsem nemohl skoro v žádné poloze ležet, těžko se hýbal a hlavně hrůzně těžko dýchal - co nadechnutí, to uder bolesti. Hlava mě nepřetržitě bolela jako střep. Celý týden jsem nebyl schopen nic pozřít, byl jsem úplně vysušený a samozřejmě jsem vůbec nespal. Poprvé jsem si zdříml v noci na dnešek.

Nepamatuji se, že by mi někdy v životě bylo tak blbě, měl jsem za to, že umírám, zdálo se mi, že te srdce nemůže utáhnout a že se taky udusí. Uvažoval jsem zcela vážně o tom, že Ti napíšu dopis na rozloučenou /pochopitelně s posledními instrukcemi/ a rozčilovalo mě, že k tomu nemám sílu.

Ted už je to všechno lepší, teploty jsou jen zvýšené, bolesti hrudníku a zad sice trvají, ale ize a tím už jakž takž žít /ploužím se světem jako pravouhlá babička/. Nejhorší je zakашání nebo náhlý pohyb. Není moc zvykem vyjevovat věznům jejich diagnozy, přičemž má diagnoza zřejmě nebyla navíc dost dlouho jasná. A tak jsem byl dlouho odkázán na neurčité zvěsti: s těžkém zápalu plíc spojeném jednou se zánětem ledvin, jednou průdušek a jednou pohrudnice /ba, objevila se i alternativa TBC/.

Nejdřív mi dávali jen acylpirin, což mi připadalo dost nepřiměřené. Ve středu /po rentgenu atd/ jsem začal dostávat konečně antibiotika /konská injekce penicillinu se streptomycinem je věc, kterou bych si kdybych mohl - naordinoval už v neděli/. Teprve zde po příjezdu mi bylo smysluplně vysvětleno, co mi je. Jenže já byl po cestě sanitkou /v níž mi ležení absurdně komplikovaly obližní náramky/ tak popletený, že jsem to asi nepochopil přesně. Ude zřejmě opravdu o nějaký komplikovanější zápal plíc, přičemž hlavním zdrojem komplikace je tzv. výpotek, usazený někde v hrudníku... Od svého předchozího zápalupplie l. ledna 1980 /Heřmanice/ mám sníženou odolnost dýchacích orgánů proti virovým nárazům. To je mi dálno notoricky jasné a při každé příležitosti na to upozornuji... Z téhoto hlediska byla prádejna pro mne velmi vhodné pracoviště. Když mě z ní přeřadili, bylo mi jasné, co přijde.

x x x x x x x x x x

Dopis J. Hlaváčka mluvčím Charty 77

Vážení přátelé,

politováníhodným činem našich úřadů je zařazení mluvčího Charty 77 pana Ladislava Lise, pracovníky StB. Prosím, abyste se nejučinněji prosazovali okamžité propuštění člověka, který je bez příčiny vězněn. Zároveň budu i velmi vděčen za to, bude-li na podporu tohoto bojovníka za lidská práva zveřejněno i mé jméno v případě, že budete intervenovat u vyšších státních orgánů. Obdivuji všechny a mám velkou úctu k těm, kteří podepsali Chartu 77 a zůstávají ji věrní i za cenu perzekuce. Zvláště pak k mluvčím této občanské iniciativy, kteří jsou zvláště vyšteveni tvrdému jednání ze strany režimu, který nezná slitevání a jehož humanitu jsou přeplněné kriminálny jinak smýšlejících lidí. Jako individualista již řadu let bojuji za dodržování lidských a občanských práv v našem státě. Hlásím se ke všemu, co je lidské a pomohu-li někde být i malou měrou, nacházím pocit uspokojení nad vykonáním dobra. Mým

příkladem je mnoho lidí, kteří neustoupili ze svých zásad a za takového mám i pana Ladislava Lise. Proto prosím, abyste přijali tento můj dopis jako povzbuzení, že v boji za dobro není jenom malá skupina statečných lidí, ale značná síla poctivých a dobrých lidí. Jsem ochoten pomáhat, a to ze všech svých sil, pokud nabudete ze strany lidí, kteří mě znají, jistotu a důvěru v mou nabízenou pomoc.

Odvolávám se na pana prof. dr. Jiřího Hájka, do jehož rukou jsem složil vlonském roce podpis Charty 77. Dále pak se osobně znám s ThDr. Františkem Tomáškem, arcibiskupem pražským, který mě zná 15 let. Předem děkuji za laskavou odpověď a mou účest za propuštění pana L. Lise na svobodu pokládaje za první projev spolupráce.

Kutná Hora, 10. ledna 1983

S pozdravem

Josef Hlaváček
284 01 Kutná Hora, Puškinova 395

xxxxxxxxxxxxxx

Odvolání podpisu Charty 77

Pan Radim Palouš
Praha 1, Všechnova 449/14

Rozhodl jsem se odvolat signaci Charty 77, kterou jsem provedl v září 1977. Důvodem mého rozhodnutí je, že jsem dospěl k názoru, že činnost Charty 77 neodpovídá zájmům naší republiky. O činnosti Charty jsem informován pouze poslechem rozhlasu a nejsem nijak důležitý pro toto hnutí. Myslím, že svoje mínění mohu projevit i jiným způsobem.

Zádám o potvrzení příjmu a odpověď, jak bylo s mým dopisem naloženo.

6. ledna 1983

Stanislav Veringr
341 01 Horažďovice 562

Stanislav Veringr
Horažďovice 562

Vážený pane,

potvrzuji příjem Vašeho dopisu z 6.1.1983, v němž mně oznamujete, že jste se rozhodl odvolat svůj podpis Charty 77. Jsem rád, že zdůvodnění, které uvádíte, totiž že činnost Charty 77 neodpovídá zájmům naší republiky, formulujete jako svůj názor a nikoli tedy jako objektivně daný fakt. Na takový názor máte přirozeně právo; já sám stojím na stejném zcela opečném. Nemyslím si však, že z pocitu nedůležitosti je třeba vyvozovat takové závěry, jako činite. Nadto významnost občana nelze posuzovat jen dle toho, jak blízko a jak viditelně se pohybuje v etniscích společenstvích, k němuž se dobrovolně a obětavě přihlásil. Všechni Vám ovšem souhlasím, že své mínění můžete projevit i jinými způsoby. Zádáte odpověď, jak bylo s Vaším dopisem naloženo. Snad si pamatujete, že Charta 77, již jste kdysi podepsal, neustavuje žádnou organizaci. Nemohu tedy s dopisem naložit jinak než ho vzít na vědomí, resp. ho dát přečíst některým svým přátelům, abyste neměl pocit, že vše hodlám založením do šuplíku zprovozdit za světa. Přeji Vám, abyste svá budoucí rozhodnutí činil napříště s takovou rozvahou, abyste nebyl nucen je měnit nebo dokonce odvolávat.

Radim Palouš
118 00 Praha 1, Všechnova 14.

P.S. Poprvé v životě jsem dostal soukromý dopis, který v adrese označoval dům, kde bydlím, číslem popisným a řadovým; tento způsob jsem byl zvyklý užívat jen ve styku s OPBH, v některých případech styku s příslušným NV a u tzv. policejních přihlášek - tedy ve styku s Bezpečností. Pokud byste mě chtěl ještě někdy psát, stačí číslo řadové; popisné uvádět netřeba.

x x x x x x x x x x

Jaroslav Šabata:

P A N E K A P I T Á N E

Pane kapitáne,

posílám Vám opis dopisu adresovaného Jean Jacques Marie-mu, předsedovi Mezinárodního výboru proti represi v Paříži. Posílám jej na vědomí Vám a nikoli - jak bývá zvykem - státním a politickým představitelem, protože v "dialogu" s občany, kteří zaujmají nezávislé politické stanovisko, vystupují stále ještě do popředí přede vším bezpečnosti orgány. Vy, jenž jste jakýmsi mým protějškem na vládní straně, nejlépe také víte, jaký průběh naše dosavadní "rozhovory" měly. Posledně jste skončil poněkud zlověstnou poznámkou, abych nepodcítěval prostředky, které můžete zasadit...

Nepodceňuji, ale nejednou jsem řekl, že podstata věci tkví jinde: v tom, že naše jednání /"policejní dialog"/ jsou nanejvýš nevhodným rámcem pro výměnu politických názorů a pro řešení ideových sporů. Rady, za nimiž prebleskuje hrozba vězením, se prostě nedají přijmout. Člověk by nebyl tím, čím je. A to ani není třeba o vězení mluvit. Vy jste však mluvili. Nepodstatné je i to, že-li uvěznění v daném okamžiku pravděpodobné. Jde o princip. Jiné chápou ty, kdo odmítají jakoukoli rozmluvu na ideologická a politická téma na rukou Bezpečnosti. Jsou umlčováni, a tak tedy mlčí.

Není snad třeba široce dokazovat, že dialog předpokládá rozhovor rovnoprávných stran. Dokud se jakékoli nezávislé politické smýšlení a jednání hodnotí jako podezřelé nebo protistátní a trestné, nemůže být řeči o rovných právech a tedy ani o dialogu. Ale i podle naší ústavy mají občané rovné práva. Každý má proto právo nesouhlasit s vládou, projevit svůj nesouhlas svobodně a požadovat jasnou odpověď na svou kritiku a na své otázky. Na tom musí občané trvat. A na tom trvám. Protestujete. Ríkáte, že Vašim úkolem není vést se mnou politický dialog, nýbrž chránit zákon, který já ohrožuji; že Vaší povinností je odradit mne od nežádoucí a protistátní činnosti; že Vaším posláním je zabránit mně v ni, pokud mne od ní nemůžete odradit.

Ale jaká je to činnost? Posledně se řeč točila kolem mých názorů na polskou krizi. Chtěl jste po mě, abych je žádnou formou, ani "samizdatově", nepublikoval a dokonce abych o nich s nikým nemluvil. Useudil jste, že bych mohl být špatně pochopen...

O Polsku jsme nemluvili náhodou. Polská krize je mohutným podnětem k nebývalému tříbení názorů. Nic jste ostatně nenamítl, když jsem mluvil o tom, že je třeba o ní přemýšlet v šíři a hloubce všech souvislostí, i souvislostí mezinárodních. A hodně přemýšlet. Naše rozmluva se také očitla až na samé hranici dialogu bez uvozovek.

Netvrdím, že chcete argumentovat jen silou. Váš kolega se mne jednou chvíli /ve slabé chvíli/ zeptal, je-li možné, že bychom jednou mohli najít společnou řeč a zřejmě tím nechtěl říci, že bych se měl stát spolupracovníkem Bezpečnosti. Podebný záblesk na lepší časy se objevil i

při srpnovém předvedení v Hradci Králové.

Bohužel, o nikoli ještě dialogu, ale o prologu k němu se mluvilo už téměř před 10 lety na Borech, když za politickými vězni přijeli pracovníci ministerstva vnitra. Zřejmě jsme však o dialogu měli a dosud máme různé představy.

Ale především: ideový spor proniká do našich jednání nečistou cestou. Vaším úkolem je čelit ideologické diverzi, o niž se soudí, že je zvlášt' nebezpečný, protože maskovaným projevem podvratné činnosti /parafrázuji/ judikaturu NS ČSR/. Mám-li jí čelit kvalifikovaně, musíte vstoupit do ideologické pře s předpokládaným protivníkem. A dík tomu se očítáme ve světě politických reálů a argumentů, aniž nás přitom přestává dělit policejní bariéra /Vy chrániče zákon a hodnoty, které já ohrožuji/. Víte konečně sám nejlépe, proč mně vytýkáte, že nedělám pro dialog co by bylo třeba, anebo dělám pravý opak.

Ale přešlapovat na jednom místě nemůžeme do nekonečna. Dříve nebo později budete muset nad mnou zlomit hůl - A umyjete si ruce: sám si to zavinil. Nebo...?

Ptám se, jak mohou z této situace obě strany vyjít se ctí. Neptám se pochopitelně jen Vás. Jste výkonný orgán a Vaše kompetence je ohraňena; nejste kompetentní politicky. Ale ptám se i Vás, protože jste dostupný, kdežto kompetentnější nikoli. Vidím - obrazně řečeno - jen jejich záda. Neptám se taky jen za sebe. Na okraji návštěvy prezidenta Gustáva Husáka ve Vídni uvedl kancléř Bruno Kreisky, že pokud jde o stav občanských práv u nás, nezaznamenal žádný poukaz /Hinweis/, že by se něco mělo zhoršit něbo zlepšit. Tomu odpovídá jakýsi mrtvý bod ve vztazích mezi vládou a jejími oponenty a kritiky. Rada politických vězňů byla propuštěna, jiní ve vězení zůstávají a opět jiní přibyli. Ale především a hlavně: trvá monologová situace.

Osud vězněných ji symbolizuje nejdramatičtěji. Proto se v jejich voci obracím na Mezinárodní výbor proti represi. Nemyslím si troufale, že něco zlomím přes koleno. Ale vím, že mrtvé body v politice se mohou překonat jen politickou odvahou; a ta není možná bez prosté občanské statečnosti. Doufám, že se Vám to nebude zdát být příliš nadnesené, dodám-li, že takový je lidský uděl - uděl svobodných bytostí.

Obraceje se na mezinárodní demokratickou veřejnost, neobracím se zády k vládě ve své zemi. Netvrdím, že neblahý mrav cejchovat nezávislou kritiku jako útok proti hodnotám, jež chrání zákon, je její specialitou a že si v něm libuje s rozkoší. Je to starý a komplikovaný problém demokracie. Mnohem starší než je komunistické hnutí, ale i v něm je starý. Před čtyřiceti lety s ním začal učovat "duch XX. sjezdu KSSS". Začal, ale nezúčtoval.

Množí se příznaky, že nastává čas navázat tam, kde se předčasně skončilo. V poselství L.I.Brežněva nedávné ideologické konferenci v Tallinu můžeme číst větu: "Zasadujeme se o to, aby se ideový spor vedi pomocí argumentů a ne osočováním, pomluvami a zkreslováním faktů". Koncipoval jsem tento dopis ještě před smrtí L.I. Brežněva. A tak si dodatečně říkám, že citovaná věta by byla krásnou politickou závěti, kdyby se mohla číst jako výzva k ideovému sporu se všechni politickými protivníky, a hlaňovatmi, jež má režim doma a byli ocejchováni /osočeni/ všelijak. Kolik konfliktů i v mezinárodních vztazích by odpadio, jak by se pročistil vzduch!

Ale zůstaneme na zemi: RP uvedlo celou citovanou myšlenku v záhlaví své zprávy /z 13. října 1982/ o tallinské konferenci pod titulkem, který nepřipomíná nic dobrého: "Za boj idejí, proti podvratné činnosti!" Ale jak se rozlišují boj idejí a podvratná činnost? Kudy vede hranice mezi nimi? Zatím přežívá propagandistická šablona: soc. země vedou ušlechtilý boj za ideje, kdežto jejich imperialistický protivník organizuje zločinnou ideologickou diverzi /psychologickou válku/ za vydatné pomocí zrádečů a odrodilců všeho druhu v exilu i doma. Dodatek o zrádečích a odrodilech všeho druhu je vlastně nejdůležitější. Co by si bez nich

imperialistický protivník počal?

Kdysi se hodně mluvilo a teoretizovalo o různých druzích rozporů ve společnostech našeho typu. Zvláště o rozporech "vnitřních". Polská krize znova a zvlášť důrazně upomíná, že je třeba přezkoumat celou tu problematiku od základů, osvobodit se od frázi a předsudků, které skutečnou povahu rozporů v naší společnosti ignorují a plodí tak umělé konflikty. Nebot chceme-li vést ideový spor "s pomocí argumentů a ne osočováním, pomluvami a zkreslováním faktů", musíme zjednat jasno, jaké spory jsou hledáním nových cest na půdě dělnického hnutí a demokratického hnutí vůbec, a jaké jsou výrazem konfliktu s deklarovaným protivníkem tohoto hnutí. Nebo má snad platit zásada, že se zahraničním protivníkem socialismu se povede ideový spor bez pomluv, osočování a zkreslování faktů, kdežto s oponenty a kritiky, kteří stojí na půdě socialismu, ale nikoli na půdě oficiální politiky, zatočí politická policie?

Na posledním zasedání ÚV PSDS /koncem října/ vypukla polemika, která se bezprostředně týká podstaty věci. Jeden z diskutujících /Zbigniew Kamecki/ vůz Trybuna Ludu z 29.10.1982 - ji vyvělal svou řečí o trvající nedůvěře společnosti ve vládu, o apatii, o hlubokém rozčarování a vnitřní emigraci; a uváděl tyto jevy do spojenosti s politickou praxí po 13. prosinci 1981. Tři téze z jeho vystoupení zasluhují zvláště pozornost:

- 1/ Nelze podceňovat úlohu protivníka domácího i zahraničního, ale podstata věci je v zemi samé, ve vztazích mezi vládou a společností.
- 2/ Boj s politickým protivníkem je sice nutný, ale musí to být protivník skutečný a nikoli smyšlený.
- 3/ Ze všeho nejdůležitější není boj s protivníkem, nýbrž důsledná činnost na poli národního dorozumění, železná disciplína při uskutečnování formule "Kdo není proti nám, je pro nás!"

Ano, ale kdo je protivník a kdo nikoli? Kdo je protivník smyšlený a kdo skutečný? Kdo n e n í "proti nám" a proti k o m u není ten, kdo není proti nám? Zbigniew Kamecki kritizoval projevy revanše v proverkách novinářů a jiné podobné jevy. Stefan Olszowski ho napadl pro pomluvu... Jsou protivníci? Tadeusz Grebski /ztratil členství v ÚV PSDS rozhodnutím sjezdu/ požadoval v polovině října očistu strany od sociálně demokratických a křesťansko-demokratických živlů /také protivník?/ a zároveň se dožadoval energičtějšího postupu proti nepříteli vůbec. Nevystoupil jako protivník vedení strany a státu "zleva"? Lech Wałęsa, propuštěný z internace, prohlásil, že se bude zasadovat o dialog a národní dorozumění, ale nikoli na kolenou. Jednali zásadově ti, kdo ho propustili? Je Wałęsa zatvrzely kontrarevolucionář nebo hrdý člověk a představitel dělníků, jenž odmítá pomluvy, osočování a zkreslování faktů činnosti Solidarity?

Z. Kamecki požadoval zásadní politickou analýzu společnosti, Ne-pokouším se zde o ni, neanalyzuji polskou krizi. Chci ozřejmit jedno jediné: že vývoj zcela zproblematizoval známé staré stereotypy o pod-vratné činnosti; a že stará otázka "umělé výroby" třídních nepřátel se znova stala aktuální. Jenom její "vydání" je jiné.

U nás vyšlo před dvěma, třemi roky oficiálně na jevo, že systém ekon. řízení odpovídá podmínkám 50. let a že již koncem oněch let uzrála potřeba věci změnit. Snad si vzpomenete, že jsem v té věci citoval předsedu vlády. Otázkou je, jestli daný systém vůbec kdy reálným podmínkám a potřebám odpovídá. Avšak i když vyjdeme z předpokladu, že nutnost změnit jej uzrála až koncem 50. let, neříkáme nic jiného než to, že žijeme v historicky překonaném hospodářském systému, který m u s í m e překonat prakticky.

V 60. letech se vedl známý spor, potřebujeme-li daný systém pouze zdokonalit nebo máme-li usilovat o systém nový. Dočasně se prosadila radikálnější orientace, aby byla nakonec ve své rozvinuté podobě /jako orientace na novou ekonomickou i politickou soustavu/ odsouzena jako

protisocialistická. Ale jestli dnes zjišťujeme, že máme historicky překonaný systém, pak tím neříkáme nic jiného než to, že dějiny vyfukly jasný orteil nad pojetím "socialistických principů", jež se zasloužilo o odložení nutných změn o celé čtvrtstoletí. V dějinách "kdyby" neplatí. Ale to neznamená, že nemůžeme říci: kdyby se ideové spory vedly jako ideové spory a nedegenerovaly v osičování, pak by k tak neuvěřitelnému opoždění nemohlo dojít! Tak či onak: máme-li najít východisko z doznačeného zaostávání, musíme rozebrat a přehodnotit starý oficiální obraz o vývoji vztahů, rozporů a sporů, které naplnily vnitřní politické dějiny posledních desetiletí. Jinak zůstanou všechna reformní opatření bezperspektivní.

O našich chartistických, předchartistických a nechartistických "dissentech" shromáždily bezpečnostní orgány od konce 60. let mnoho poznatků. Týkají se bývalých členů strany i těch, kdo jimi nikdy nebyli, ale deklarují se jako marxisté a komunisté /Petr Uhl patří mezi tyto nepočetné/; týkají se i socialistů nemarxistické geneze, i demokratů a angažovaných křesťanů nezávislé politické orientace. Avšak i bez všech těchto poznatků je známé, že prakticky všichni, kdo byli souzeni a odvoleni pro podvracení republiky, odmítli obvinění, že jednali z nepřestní k socialismu.

Můžeme v tom spatřovat účelové chování vysvětlitelné snahou nepřitížit si před soudem /vzhledem k tomu, že nepřátelská motivace je podmínkou naplnění skutkové podstaty tr. činu podvracení/; anebo jako důkaz pro tvrzení, že předválečné kapit. poměry jsou u nás překonány nejen historicky, ale i prakticky a politicky.

Nevnujuji Vám optimističtější alternativu hodnocení. Ale nenechám si taky vnutit názor, že je antisocialistická. Vědomě tak vyhroeuji spor o otázkách "plurality" - o to, zda se v naší společnosti mají a mohou svobodně utkávat různá politická hlediska. Oficiálně platí, že "pluralismus nepotřebujeme" /Jan Fojtík v polemice se stanoviskem italských komunistů k polské krizi/. Ale to nepřesvědčuje: nežijeme v bezrozporné společnosti. Jurij Andropov uvedl v podobné souvislosti /v projevu k letošnímu výročí Lenina narození/, že v "nové společnosti není půda pro utváření politických stran nepřátelských socialismu" /byť i v ní jsou rozpory/, a dodal, že sovětský lid by to nedovolil...

Jeho myšlenku můžeme realisticky obměnit, shodneme-li se na tom, že u nás není příznivá půda pro vítězství protisocialistických stran. Tačkové strany by se sice - objektivně vzato - vytvořit mohly, ale nznítězily by ani tehdy, když by se utvořily - představovaly by anachronismus. Nemohly by se opřít o široké vrstvy lidu, jehož moc je ustavně zakotvena. Kvalifikovaná demokratická reprezentace svobodného lidu by jejich vítězství nepřipustila.

Hrát proti restauraci kapitalismu je ovšem třeba vytvářet uvědoměle. Především tím, že socialismus bude prosperovat. Ale to také znamená, že bude fungovat demokratické spojenectví v šeče h socialistů. Mluvím o nekonjunkturální a strategické alianci, jež je zakotvena mocensky, politicky, právně i ideologicky v reálných společenských poměrech: a jež radikálně překonává fasádovost Národní fronty. Václav Havel /nikoli bez pochybností pokud jde o podstatu věci/ použil pro takovou politickou formaci termínu demokraticko-socialistický blok. Nezáleží na slovech. Mluvit můžeme stejně dobře o "frontě" či "svazku" či jinak. Záleží na obsahu věci. Chcete-li, tedy na třídním obsahu: aby šlo o skutečný politický výraz svazku, dělníků, rolníků a inteligence...

Parafrázuji-li ústavu, sluší se dodat, že nové víno se dá nalévat i do starých měchů. Promyšleně o tom psal na podzim 1981 v Trybuně Idu Zbigniew Siedlecki, zamýšleje se nad troskami Fronty národní jednoty /FNJ/ v Polsku a nad předpoklady soustředění všech demokratických socialistických sil. Právem viděl v takovém soustředění jediné reálné a demokratické východisko z krize. Jenže síly, které se o takové východisko zasazovaly, byly v té době slabší než jejich protivník.

Demokraticko-socialistický blok je ovšem sám o sobě výrazem plurality "uzavřené", nezahrnuje a nemůže zahrnout všechny politické tendenze, jež jsou ve společnosti dány. Předpokládá jednotný programatický rámec a dobrovolnou demokratickou kázen, která překonává tendence k boji "bez pravidel" a princip egoistického boje všech proti všem. Není však výrazem politického monopolu: nepopírá svébytnost každého jednotlivého článku u zásadní politické dohody v odpovídajícím ústavním rámci. Ani neomezuje politickou demokracii "vylučovacím principem" - nepopírá princip svobodného vyjadřování všech nezávislých stánovisek.

Reknete možná, že projekt demokraticko-socialistického bloku je zbožným přáním. Tvrdím, že je to jediná cesta vpřed. Jediný způsob, jak překonat stagnaci a krizi, jak se hnout z místa a přitom se vyhnout žesním, jež už dějiny odložily nalevo i napravo.

Konstituování demokraticko-socialistického bloku není záležitost jednorázového administrativně mocenského aktu. Předpoklady pro něj musí dozrát. Nutnost změn se ohlašuje všude, ale jejich povaha se ještě chápe příliš různě. Ale na druhé straně existují v celém našem společenském a politickém ustruží příznivé podmínky pro novou jednotu - jednotu v "různosti". Chápání životně důležitých otázek se ve všech třídách, vrstvách a skupinách - i v prostředí těch, kdo vládnou a spravují - sbližuje. Zkušenosti velkých krizí, zvláště pak nynější krize polské, tento proces urychlují.

To neznamená, že neexistují retardační síly. Jejich výlučnou zvyšuje strach z emocionálního antikomunismu a z politické demagogie v táborech, kdo uvažují o reformách "shora". O tom jsme už mluvili. Váš kolega vypointoval svůj příspěvek do diskuze na toto téma výkřikem: "To právě Vy, Sabatové a Mlynářové, jste v osmašedesátém otvírali stavida antikomunismu!" Neuvědomil si, že mluvíme o dvou různých věcech. Já o antikomunismu muže z ulice, pro něhož nadávat na poměry, na režim a na komunisty je už hodně dlohu jedno a totéž a který se proto ještě nestává pánum prahoucím po ztraceném výsluní. Kdežto on o své představě o antikomunismu, neboli o ideologické diverzi imper. centrál, jímž přihrávají lidé mého typu tím, že vyjadřují to, co si lidé myslí a jak cítí. Projevil tak příznačnou neschopnost rozlišit pravý antikomunismus, jenž je apologií kapitalismu, jak říká Heinrich Böll; a specifický antikomunismus člověka z lidu, jenž se váže na emocionální demokratismus, na přechut k panstvu všeho druhu.

Tento emocionální antikomunismus v posledních letech výrazně zesílí. Prostupuje cítění prostého občana, jenž kroutí hlavou nad chodem hospodářského i veřejného života /aniž obě sféry - a pravem! - příliš odlišuje/ a bezmoocně žasne: To snad není možné! Nad tím zůstává rozum stát! Kam to všechno povede? - Nikdy jste nedal najevo, že byste byl podobnými náladami prostých lidí, dělníků, ale i značné části hosp. pracovníků a intelektuálů významně zneklidněn. Avšak s důrazem dáváte najevo, že Vás zneklidňují moje názory. Ale připouštím, že Vás mohou zneklidnit názory mé a mých přátel právě proto, že Vás zneklidňují nálady, které se šíří ve společnosti. To je takříkajíc zabudováno do Vaší role důstojníka StB, který má za úkol pacifikovat "antikomunistické /antisocialistické/ disidenty".

Avšak v rámci této role nelze najít odpověď na otázky, které feno-mén "disidentství" nastoluje. To není Vaše vina. Je to otázka přístupu odpovědných míst k politické realitě.

Když jsme se posledně rozcházeli, poznamenal jste - jakoby spíše pro sebe - že si ze všeho nejvíce ceníte skromnosti. Znělo to jako svého druhu vyznání víry. Bylo to zvláštní a nezvyklé. Neměli jsme už čas vysvětlit si, co všechno jste tím chtěl říci. Ale pokud jste chtěl naznačit, že jsem ve všech politiky přespříliš sebevědomý, tak to bylo taktní.

Téma mne zaujalo, protože vyšlo od Vás. Mnohemkrát jsem si vzpomněl na svou milou paní profesorku Komárkovou, která velmi nepřeje těm, kdo

si myslí, že mají "recht" a svou pravdu považují za právo potlačovat minění druhých. Tento neduh ohrožuje zvlášť lidí u moci. Ubezpečuji Vás, že vím, o čem mluvím. Byl bych proto rád, kdybyste mi věřil, že jsem ten poslední, kdo by si myslel, že my, oponenti a kritici režimu, máme ve všem všudy pravdu a že druhá strana nemá pravdu v ničem. Hotovou a ucelenou pravdou na otázky, které kladé krize lidské civilizace koncem XX. století, nedisponuje ostatně žádná partikulární strana. Ani disporovat nemůže. Protože taková univerzální pravda "po ruce" neexistuje. Rodí se v ideových sporech; a neprozrazuji Vám nic nového, uvedu-li zde, že ty existují i mezi námi.

Téma skromnosti má však i pozoruhodný historicko-politický rozměr. Lenin, který se dokázal podívat na komunisty očima nekomunistů, si když svým vyhroceně nekonvenčním způsobem položil řečnickou otázku, co je to komunistická nadutost. Hovořil o vlastnosti člověka, který ještě nebyl vyloučen ze strany a myslí si, že všechno vyřeší dekretováním. Lenin pranýřoval nectnost víceméně individuálního chování. Avšak jev, který sžírávě ironizoval, měl hlubší rozměr. A nakonec se stal organickým institucionálním neduhem. Trestí stalinského ducha bylo "dekretování", jež triumfovalo v systému direktivního příkazování shora /v byrokratickém centralismu/ a v represi proti nedisciplinovaným, až vyustilo v čirou zváli a zločiny. Tak musek přijít ke slovu "duch XX. sjezdu KSSS".

Jak to už bývá, staré metody a praktiky nebyly překonány v jednom rozběhu. Vyháněny dveřmi, vracejí se okny. Nová generální linie mezi národního komunistického hnutí /i eckdo už zapomněl na to, že tak se kdysi mluvilo a psalo a zdá se, že upřímně/ trpěla nejedním vnitřním rozporem. Vyjevily se v "neskromné" politice přechodu ke komunismu "ještě" v této generaci. Neprípomínám programy z počátku 60. let, abych lacině ironizoval pošetilosti Nikity Sergejeviče. Omyl sahal mnohem hlouběji. A vše se dál v domněnce, že šlo pouze o nerealistický přístup k úkolům budování ekonomické základny komunismu a zvláště pak o špatný odhad časové perspektivy jejího vybudování /na počátku tohoto desetiletí jsme už měli žít v komunismu/.

Nazíráme dnes vnitřní dějiny komun. a dělnického hnutí z mnohem vyššího a zralejšího vývojového stadia. Máme také zkušenosti s asijským komunismem /nejen s čínskou kulturní revolucí a Rudými Khméry/, i s eurokomunismem a nejnovejší s válečným stavem v Polsku. A tím výčet nekončí. To, co se kdysi jevilo jako projev "chrudcovské nestřízlivosti a subjektivismu", se vyjevuje jako koncepční omyl v nejvlastnějším slova smyslu - jako mylný přístup k realitě vůbec. Propadl sám předpoklad, že lze v té či oné zemi či skupině vybudovat komunistickou samosprávu, aniž dospěje celý svět a především celá /s jednočená a nikoli rozdelená/ Evropa k samosprávě demokratické. Demokratická samospráva /program polské Solidarity hovoří o samosprávné republice/ je na pozadí vize beztrídní společnosti velice skromný historicko-politický útvar. Je to stát či "polostát", navazující na dobré známé demokratické tradice měšťanské republikánské epochy a zároveň tyto tradice přesahující /především v samosprávách výrobních, v dělnických samosprávách, radách pracujících atd./ Konkrétní podoba, kterou na sebe v té či oné zemi vezme, jistě není záležitost vyspekulovaných programů. Ale to jen podtrhuje, že velikost tohoto praktického politického cíle, jenž před lidstvem a především před Evropou stojí, je v jeho střízlivosti. Realismus pechrusčovské /brežněvovské/ ery je třeba dovést do konce právě v tomto smyslu. Obroda "ducha XX. sjezdu KSSS" je tedy jen zdánlivým návratem obnova "ducha Helsinské".

Obě tyto pragmatické linie se ostatně dají pochopit jen jako dvě stránky jednoho jediného demokratického politického procesu zahrnujícího vnitřní i mezinárodní vztahy. Kdybych však chtěl tuto tézi rozvíjet,

dostal bych se příliš daleko.

Ale něco přece jen musí být ještě řečeno. Mnozí komunisti se ježí, když slyší o demokracii, demokratizaci, o demokratické obnově. Hned v tom vidí čerta buržoánského liberalismu anebo liberalismu maloburžoánského. Úplně zapomněli na rozdíl mezi demokratickým a liberálním přístupem. Frázemi o třídním hledisku zbabili revoluční tradice dělnického hnutí jejich skutečného smyslu. A ten je demokratický, nikoli liberální. Utvářel se v hnutí širokých vrstev pracujících a ve sporu s politikou liberální buržoasie a vládnoucích menšin působících osvíceně "shora".

Proto, pane kapitáne, mluvím o demokratickém obratu doleva. Má mýsl obrat, který se opírá o nejvíce vraty lidu a je jimi nesen. Samozřejmě je to obrat k ucelenější podobě socialismu a nikoli obrat od socialismu. Má-li použít formule francouzských komunistů, tedy je to obrat k socialismu demokratickému a samosprávnému. Strategie demokratického obratu doleva je pravým opakem liberálního /prokapitalistického/ obratu doprava, ale nedá se zužit ani na reformní komunistickou politiku liberálních kroků doprava po vzoru "madarské cesty" /výlučně "shora"/. Je to důsledný a všeobecný obrat ke skutečnosti naší epochy.

Slovo "obrat" Vám připomnělo pojem z trestního zákona: rozvrat... Nevím, mohu-li Vás uklidnit tím, že přechod k nové demokratické politice před 60 lety byl rovněž demokratickým obratem svého druhu. Tak o ní piše sovětský publicista Jevgenij Ambarecumov. Ještě před polskou krizi napsal do Nové doby /15/1980/ stat, v němž dovezuje, že v úsilí o takový obrat měl Lenin pravdu dvakrát: ve své době a pak opět v současnosti. Ale proč právě dvakrát a proč až opět v současnosti? Dnes bychom se mohli ještě zeptat: co vlastně umožňuje převést události v Kronštadtu /1921/ a v Gdansku /1980/ na jednoho společného jmenovatele? Rejdy kontrarevoluce nebo skutečnost masového dělnického a lidového protestu proti špatné politice? A tak se klade otázka: v čem vlastně záležel nejhlučší základ "bezprostředního přístupu" ke komunismu a k samosprávě, v němž viděl Lenin příčinu hluboké ekonomické a politické krize? A byl už tento přístup zcela překonán?

Každý velký politický obrat je proces o různých dějinnych stupních a mezikroikách. Připravuje se v nich zrání nových poměrů ve vládnoucích kruzích i v opozici - v táborech těch, kde vládnou, i na straně těch, jimž se vládne, v oficiálních strukturách, i mimo ně. Je to proces s různými legitimními složkami "dole" i "na hoře". Mezi nimi může docházet a dochází ke konfliktům: jde o to, zda se zvládají produktivně.

Vy jste, pane kapitáne, "na hoře", já "dole". Oba víme, že o žádném velkém obratu nerohodneme my dva. Výzva ke skromnosti je tu jistě na místě. Ale oba můžeme jednat v perspektívě obratu, jenž zraje. Oba můžeme na svém místě sloužit tomu, co společnost s k u t e ē n ě potřebuje.

Můžete můj dopis J.J. Marie-mu hodnotit jako víceméně dovedně maskovaný antikomunismus a podobně můžete hodnotit i tento dopis, anebo ve mně můžete vidět antikomunistu otevřeného /v souladu s nejnovější poučkou o přechodu Imper. propagandy od kamuflovaného antikomunismu k antikomunismu přímému/. Ale možná že se dospeje k pozitivní alternativě.

Pravidla ideového sporu není nutné pro ten případ vymýšlet. Stačí se na ně rozpomenout. Tříbila se v tisíciletém střetání a soutěži idejí, myšlenek, důkazů opřených o zkušenosť ve všech sférách lidského konání,

Zásadně se přimlouvám za ideový spor veřejný, nebot jen takový spor vede k široké sjednocující demokratické diskusi. Ale i teoreticko-politický spor, diskuse relativně úzkého okruhu zainteresovaných lidí by byla pokrokem. Jednou jste připustil, že vývoj klade nové otázky. Jenže na ně různě odpovidáme. Pokusme se tedy odkrýt nejhlučší základ otázek, které nás nedělí. I při částečném uspěchu by se dogadovalo k výsledkům, jejichž význam možná ještě dnes ani nemůžeme ocenit.

Josef Zvěřinec

ZADLUŽENÝ ŽIVOT
/K úmrtí dr. Růženy Vackové/

Marné účování, tady se nedopočítáš: "naše paní", jak říkali její posluchači, nebo prostě "Růženka", jak říkali ostatní, se zadlužila ne po krk, ale až na věčnost. "Půjčujete-li těm, u nichž je naděje, že vám to vrátí, můžete za to čekat Boží uznání?" jak říká Lukáš /6,34/. Kdo od ní odešel neobdarován? Od koho něco čekala? Ba, nemyslila ani na to "Boží uznání". Bůh ovšem není jejím dlužníkem, ale my, kteří jsme od ní dostávali, aniž jsme prosili, aniž jsme vraceli. Byla ten blaho-slavený chudý, který nemá nic, ale všechny obdarovává. Sama s humorem říkávala před svou konversí: "Oj osude" /když neměla ani vindru/, "vařím z vody a Ducha svatého", říkávala po své konverzi, když rozdávala plnýma rukama.

Marné účování... Tento národ, který neoplývá talenty, hospodaří s nimi hanebně. Už nikdy nepochopí, jak ublížil této velké ženě. Ano, patří k velkým ženám našeho národa, i když to ví jen málo lidí. Nepronikla na světové fórum, protože byla Češka: roku 1929 byla jediná pozvaná do Berlína na kongres klasických archeologů, ale Růžena Vacková odmítla pozvání, protože německá věda začala propadat nacistickému šílenství. Nepronikla na naše oficiální fórum, protože byla absolutně nekonvenční, protože byla žena a nakonec protože byla katolička. Na materiálu klasické archeologie vychovávala k hlubokému kulturnímu vidění celou generaci, ale jen málo lidí mělo odvahu přihlásit se k jejímu odzaku. Její velké koncepce slohových cyklů /v nichž zase naopak ona všechně rozvíjela myšlenky svého učitele Vojtěcha Birnbauma/ přesahovaly a přesahují uznávanou prostřednost. Její jediná velká práce, vydaná v roce 1948 za velkých obtíží: "Výtvarný projev v dramatickém umění", je malou sumou vědění na toto téma. Její "latinské kořeny západní kultury", její studie o Keltech nespatrily světlo světa. Snad někde čekají na světlejší časy naší kultury. Když jsem r. 1946/47 seděl ve škannách institutu d'Art et d'Archéologie a Sorbony v Paříži s jedním Růženčiným posluchačem - neprávě vzdělým - a dost jsem se nudili, vzdychli: "Zlatá naše paní!"

Bohatý a živý člověk - měla zájem všude, kde se něco podstatného dělo. Jako studentka si dopisovala s Jiřím Wolkrém, z čehož vznikl její jeden z více vymyšlených románů, nebot Růženka nebyla nepůvabná a bez osobního šarmu. Daleko přesáhla rámcem výtvarných umění, zajímalala se i o jiné obory. Stýkala se s profesorem Rutterem z hudebních věd, s mladým Janem Patočkou, Václavem Černým, Zdenkem Kalistou, s profesorem římského práva Boháčkem, s profesorem fyziky Dolejškem /zahynul v koncentráku/, s Bedřichem Fučíkem z Melantrichu a s četnými jinými lidmi. Z osobních přátel nemůžu zapomenout na prof. arch. Oldřicha Stefana a paní Boženu Krchovou ze Svazu žen - "ženského státníka" - jak ji Růženka žertovně nazývala. Tento výčet není zdaleka úplný - ale snad dostačí k charakteristice této nevšední ženy. Zajímalala se ovšem i o život nesčetných lidí. Starala se nejen o hlavu, ale i o srdce svých posluchačů, byla tajemnicí jejich lásek, manželských krizí - a spolu se svým otcem doc. Vackem pečovala i o tělesné zdraví mnoha lidí.

Etos a charakter byla nejen její často užívaná slova, ale páteří jejího života. Leccos jí vytykali, ale nikdy bezpáteřnost. Její mravní neuplatněnost ji přivedla za okupace do ilegální práce. Ačkoliv již byl popraven její bratr dr. B. Vacek a švagr dr. Gjurič - také neznámé oběti tohoto národa - neváhala nosit části tajné vysílačky skupiny "Voláme č. 15", kde bylo třeba. Skupina dodala cenné zprávy o místech výroby

zbraně V-2, v kterou německé velení kladlo velké naděje pro rozhodující úder. Skupina, složena z české intelligence, většinou sociálních demokratů /malíř Sourek aj./, vypracovala též velmi pozoruhodné plány na hospodářskou obnovu země po válce. Nakonec byla Růženka zatčena /v únoru 1945/. Jen konec války ji uchránil konec života, který neváhal vydávat - a zase nespalcený dluh.

Po krátkém, ale intenzivním působení na univerzitní půdě od r. 1945 byla postavena před novou zkoušku charakteru. Za únorových událostí 1948 se se studentskou demonstrací na Pražský hrad. Na první schůzi nového profesorského sboru se objevili též studenti - idea drahá Růžence, neboť vždy snila o vysokoškolském společenství profesorů a studentů - universitas magistrorum et scholarium - jakým původně i Karlova universita byla. Jenže to byli zástupeci Akčního výboru. Začalo se mluvit novým jazykem, který napotom upadl v dokonalý stereotyp. Mluvilo se o nové době, o nových možnostech, které budou dány, o nových úkolech, které budou zvládány apod. Růžena Vacková položila otázku kritérií tohoto nového. Sklidila uznání dvojího druhu: uznání statečnosti i prudký odpór, který vedl Arnošt Kolman /za dva roky zaizel z Karlovy university tak tiše, jak tam přišel/. Akční výbor pak Růženku vyakčnil tímto památným a jazykově pozoruhodným výnosem: "Zádáte se, abyste ve školním roce 1948 - 1949 v přednáškách nepokračovala."

Za další dva roky byla Růžena Vacková poctěna rozsudkem, který zněl na trest odňtí svobody na 22 let a ztrátu občanských práv na dalších 10 let pro velezradu a vyzvědačství. Proces byl jedním z oných monstrprocesů, které "proslavily" naše soudnictví. Konal se v Brně v červnu 1952: pro zvýšení dojmu byli v té skupině kněží, řeholnice a studentů přidáni dva studenti, kteří byli odsouzeni k trestu smrti. Růženka si odpykala plných 15 let. Když se vrátila a dozvěděla se, že její prokurátor je nemocen, chtěla jej navštívit, aby věděl, že nechová v srdeci nenávist; protože se však obávala, že by ten ubožák takovou mravní sílu nesnesl, upustila od svého umyslu.

Patřila též mezi první, kteří v roce 1977 podepsali Prohlášení Charty 77. "Vnitřní formantou" - užíván jejich vlastních výrazů - Růženčina života byla víra. Proniknuta etosem a patosem Nietzscheho, nemohla žít v konvenci a prostřednosti. Ale jejím ideálem nemohl být "nadčlověk" - proti tomu měla v sobě příliš pokory a lásky. Její další vnitřní kroky řídila neuprosná vůle k pravdě. Rezodný moment její konverze byla právě smrt jejího bratra a svagra. Tehdy se jí ne vši ostrosti zjevilo dilema: bud důsledný nihilismus anebo důsledný klad: bud ně - nebo Bůh, bud definitivní smrt anebo vzkříšení. "Není těžké Boha poznat, ale je těžké se mu vzdát", řekla později. Růžena Vacková zvolila - jako vždycky - to, co bylo těžší. Byla tak prostá, že si šla kupit katechismus: byla tak pokorná, že jím nepohrdla: byla tak vnitřně tvůrčivá, že byla schopná jej domyslit: byla tak rozhodná, že jí nezbylo než radikální následování chudého a současně velkého Ježíše Krista. To byla její cesta k "něžnému Bohu", jak to osvědčil u její rakve P.M. Máša. Vydala svůj celý život Jemu, vydávala z Něho lidem. Noblesní a prostá milovala babičky v kostele, prosté kněze a sestřičky, své synovce a praeynovce, blízké i vzdálené, do poslední chvíle přitahovala k sobě i mladé. Běla se sakristii - jako pravá intelektuálka. Ale jednou se přemohla, donesla mi Huysmansovu Katedrálu, neboť jsem u sv. Mikuláše pro pražskou smetánku v kázání navazoval na to, co tam bylo vidět. "Není to k dostání, může Vám to posloužit, i když jsou tam bludy." "Vy tomu rozumíte?" ptal se povýšeně mladý kněz - podle indického přísloví: mladé tele se ani lva nebojí. S nevinným holčičím pohledem mi řekla: "To je totiž můj obor." Tak začalo naše přátelství. Nebyla schopna se urazit, stačil jedený dotek - a celá praečná stavba se rázem zhroutila. Celou její hloubku jsem si uvědomil nejvíce, když ji navštívil

při svém pražském pobytu Karl Rahner - setkali se dva prostí a velci lidé; o teologovi ví celý svět, o jeho ženském protějšku jen Bůh. Ke konci života byla stížena afasii. Těžko dostávala ze sebe slova - slova nevypravitelná. "Mlčení je charisma", prohlásila. V tom tichu dozrávala plnost tohoto podivuhodného člověka, vnitřní žen, jejíž cenu neznáme. Její poslední slova byla: "Poslouchám hlas církve." Poslouchala nás, poslouchala, co my sami neslyšíme - za nás, pro nás...

x x x x x x x x x x x x x x

x x x x x x x